

sebi, to jest o apsolutnom radu koji je ontički neutralan.

Argumenti Adorna i Habermasa protiv rada kao „apsoluta“ nisu uvjerljivi jer jedan polemizira protiv apsolutnog u smislu „nužnog zla“, a drugi ističe njegov otuđeni oblik, dok oba povlače historicističke „konsekvencije“ iz vezanosti dijalektike rada uz epohu, te iz toga zaključuju na njegovu nemogućnost kao „apsoluta“⁵⁸. Kao da rad kao „apsolutan“ ne bi ujedno mogao biti povijestan? No, ta dimenzija ostaje im strana, između ostalog, zbog prebrzog apsolviranja „prve filozofije“, „ontologije“, za račun „socijalne teorije“ s filozofijskim konsekvencijama („posljednja filozofija“) (usporedi sva Adornova teorijska djela, posebno *Zur Metakritik der Erkenntnistheorie*, Kohlhammer, Stuttgart 1956, str. 41. i slij., 49.)

Paradigmatički oblik tog rada, koji se očituje kroz takozvano „industrijsko razdoblje“ ali se na njega ne svodi, jest *znanstveni rad, radna znanost* totalne metodičke predmetnosti predmeta, operativnosti operacija, raspoloživosti raspoloživog za sve i svako (odnosno: svakog) koje (ili: koji) ikad nastupi kao „subjekt“ raspolaganja, a da to, u krugu apsolutne raspoloživosti, nikad za sebe definitivno ne može svojatati. Za takvu znanost nema ničeg što bi se u svom iskonu (f i z i s) moglo oduprijeti konstrukciji i spravljanju, što već uvijek ne bi bilo postavljeno i u toj *postavljenosti* uopće imalo svoje postojanje (persistenciju) i sastoj, svoju trajnost i

⁵⁸ Usporedi *Th. W. Adorno, Drei Studien zu Hegel*, ed. Suhrkamp, Frankfurt a. M. 1963, str. 30—40, posebno 38: „eine der Arbeit ledige Menschheit wäre der Herrschaft ledig“, Herrschaft u smislu „Verabsolutierung des Klassenverhältnisses“; *J. Habermas, Theorie u. Praxis*, Luchterhand, Neuwied, Berlin 1963, str. 319—320.